מסכת שבועות דף ה עמוד א

מנין שאינו חייב אלא על שיש בה ידיעה בתחלה וידיעה בסוף והעלם בינתים? ת"ל ונעלם ונעלם שני פעמים, דברי ר"ע; רבי אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר ונעלם - מכלל שידע, והוא ידע - הרי כאן שתי ידיעות; א"כ, מה ת"ל ונעלם? לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש. אמר מר: ונעלם - מכלל שידע. מאי משמע? אמר רבא: מדלא כתיב והיא עלומה ממנו. א"ל אביי: אלא מעתה, גבי סוטה דכתיב: ונעלם מעיני אישה, מכלל דהוי ידע מעיקרא, אי הוה ידע מי בדקו לה מיא? והא תניא: ונקה האיש מעון והאשה ההיא תשא את עונה, בזמן שהאיש מנוקה מעון - המים בודקין את אשתו, אין האיש מנוקה מעון - אין המים בודקין את אשתו! ותו, גבי תורה דכתיב: ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה, מכלל דאיכא דהוה ידע ביה, והכתיב: לא ידע אנוש ערכה! אלא אמר אביי, קסבר רבי: ידיעת בית רבו שמה ידיעה. א"ל רב פפא לאביי, אלא דקתני: אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף, מי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו? א"ל: אין, משכחת לה בתינוק שנשבה לבין הנכרים.

## <u>תינוק שנשבה</u>

התנאים קובעים שאין חיוב חטאת אלא בתנאי שהייתה 'ידיעה' בתחילה ובסוף. אביי קובע לפי רבי, שידיעת ההלכה בלימוד אצל רבו מספיקה ליצור ידיעה ראשונית.

**א. מהי 'ידיעת בית רבו' המאפשרת חיוב?**

רש"י מציע: "שלמד בבית רבו שהנוגע בטומאה טמא. והוא ידע, שהרגיש כשנגע, אבל לא התבונן לשום על לבו שנטמא (בטומאה כשנוגע בה) - שמה ידיעה".

על פירוש זה מקשה הרמב"ן: מדוע תמהה הגמרא: "מי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו?" , וכי לא ייתכן שאדם שנגע בשרץ לא ידע זאת? הריטב"א מציע כי לא מסתמכים על הידיעה בבית רבו,

"דודאי כל ידיעה סמוכה להעלמה היא" ולפי זה תבואר קושיית הגמרא:

"מי איכא מאן דלית ליה ידיעת בית רבו עד שידע כן כשנגע"

לרבנו תם דרכים אחרות בביאור הידיעה וההעלם: מדובר ביודע הלכות שרץ אך לא הלכות מקדש, או ששכח את המציאות, שנגע בטומאה.

"ור"ת פי' ידיעת בית רבו שידע שהשרץ מטמא, אבל לא ידע שאסור ליכנס למקדש, וקרא ה"ק: 'ונעלם ממנו' - והוא יודע שהוא טמא, כלומר שהוא סבור שמותר ליכנס למקדש ואינו יודע כל דיני הטומאה והיינו ידיעה, אי נמי: 'ונעלם ממנו והוא טמא' - היינו שנעלמה ממנו עיקר טומאתו שאינו יודע שהוא טמא כלל. ומכלל דעד השתא ידע מקצת הטומאה[1]".

שיטת ר"ח, היא שידע הלכות, אך לא זיהה ששרץ זה טמא[2].

---

[1] מובא ברמב"ן.

[2] מובאת בריטב"א ולא ברבנו חננאל.

הרמב"ן משווה גם לסוגיה דומה במסכת שבת. במשנה[3] נאמר:

"כלל גדול אמרו בשבת: כל השוכח עיקר שבת, ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה - אינו חייב אלא חטאת אחת".

נחלקו בדבר תנאים ואמוראים[4]:

"רב ושמואל דאמרי תרוייהו: אפילו תינוק שנשבה בין הנכרים, וגר שנתגייר לבין הנכרים - כהכיר ולבסוף שכח דמי, וחייב.

ורבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש דאמרי תרוייהו: דוקא הכיר ולבסוף שכח, אבל תינוק שנשבה בין הנכרים וגר שנתגייר לבין הנכרים - פטור. מיתיבי, כלל גדול אמרו בשבת: כל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה - אינו חייב אלא אחת, כיצד? תינוק שנשבה לבין הנכרים, וגר שנתגייר בין הנכרים ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה - אינו חייב אלא חטאת אחת. וחייב על הדם אחת ועל החלב אחת ועל עבודה זרה אחת, ומונבז פוטר...קתני מיהא כיצד תינוק, בשלמא לרב ושמואל - ניחא, אלא לרבי יוחנן ולרבי שמעון בן לקיש קשיא! אמרי לך רבי יוחנן וריש לקיש: לא מי איכא מונבז דפטר - אנן דאמרינן כמונבז".

הרמב"ן תוהה על היחס בין הסוגיות:

"קשיא: אי לא בעי רבי אלא ידיעת בית רבו, היכי נסיב לה קרא ת"ל 'ונעלם' כדפרישית? והא היכא נמי דלא כתיב הכי בעי רבי יוחנן ידיעת בית רבו, דאמר בפ' כלל גדול (ס"ח ב') תינוק שנשבה לבין הגוים וגר שנתגייר בין הגוים ועשה מלאכה בשבת פטור ואף על גב דגבי שבת לא כתיב כה"ג".

תירוציו: "איכא למימר הכא בעינן ידיעת בית רבו שידע שזה השרץ שנגע בו מטמא ושהטמא אסור ליכנס למקדש. והיינו דנסיב לה רבי קרא ת"ל ונעלם כו', אבל התם לא בעינן אלא שידע עיקר שבת, כלומר שהקב"ה צוה שלא לעשות מלאכה בשבת ואף על פי שלא ידע מעולם שזו המלאכה אסורה וכסבור הוא שזו מותרת, או כל המלאכות מותרות חוץ מאחת מהן. כיון שהוא יודע שיש מלאכה אסורה בשבת - חייב, אבל כשאינו יודע שיש שום מלאכה אסורה ולא הכיר עיקר שבת מעולם - אין זו קרויה שגגה וגבי שאר מצות שגגה בעינן, ועוד דההיא נמי פלוגתא דמונבז ורבי עקיבא היא ודילמא רבי מחייב גבי שבת בלא ידיעת בית רבו כלל".

כלומר, לפי התירוץ הראשון, אה"נ. בהעדר פסוק, רבי מחייב חטאת ללא כל ידיעה וכדעת רבי עקיבא.

לפי התירוץ השני, בשבת מספיקה לחייב ידיעה של עיקר שבת. מונבז פוטר לחלוטין רק מי שלא שמע על שבת מעולם. אכן, תינוק שנשבה, כדברי הגמרא בשבת, 'לבין הנכרים'.

---

[3] דף סז עמוד ב.

[4] דף סח עמוד ב

## ב. תינוק שנשבה ויחס לעוזבי תורה

הגדרה זו, של 'תינוק שנשבה' משמעותית בכל הדורות לגיבוש היחס כלפי מי שאינם שומרים תורה ומצוות. הרמב"ם פוסק[5]:

"כופר בתורה שבעל פה [מורידין אותו] ולא מעלין והרי הוא כשאר כל האפיקורוסין והאומרין אין תורה מן השמים והמוסרין והמומרין, שכל אלו אינם בכלל ישראל ואין צריך לא לעדים ולא התראה ולא דיינים [אלא כל ההורג אחד מהן עשה מצוה גדולה והסיר המכשול].

במה דברים אמורים? באיש שכפר בתורה שבעל פה במחשבתו ובדברים שנראו לו, והלך אחר דעתו הקלה ואחר שרירות לבו וכופר בתורה שבעל פה תחילה כצדוק ובייתוס וכן כל התועים אחריו, אבל בני התועים האלה ובני בניהם שהדיחו אותם אבותם ונולדו בין הקראים וגדלו אותם על דעתם, **הרי הוא כתינוק שנשבה ביניהם** וגדלוהו ואינו זריז לאחוז בדרכי המצות שהרי הוא כאנוס ואף על פי ששמע אח"כ [שהוא יהודי וראה היהודים ודתם הרי הוא כאנוס שהרי גדלוהו על טעותם] כך אלו שאמרנו האוחזים בדרכי אבותם הקראים שטעו, לפיכך ראוי להחזירן בתשובה ולמשכם בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה".

הרדב"ז מסייג את הדברים:

"נראה שכתב רבינו זה ללמד זכות על הקראין אבל הנמצאים בזמנינו זה אם היה אפשר בידינו להורידן היה מצוה להורידן שהרי בכל יום אנו מחזירין אותם למוטב ומושכין אותם להאמין תורה שבע"פ והם מחרפין ומגדפין את בעלי הקבלה ואין לדון את אלו בכלל אנוסים אלא כופרים בתורה שבע"פ".

לדעת הבית יוסף[6], הדבר נתון במחלוקת:

"ולענין הקראים נראה לי דלהרמב"ם בפירוש מתניתין קמייתא דחולין דחשיב להו כתינוק שנשבה בין הגוים אין להם דין משומדים ואסור להלוותם ברבית ואף על גב דלפי מה שכתב בעל נמוקי יוסף (בד"א מעלה ז') (מב: דיבור ראשון) והוא דלא יהבינן דין תינוק שנשבה אלא למי שלא הכיר בתורת ישראל מעולם אבל מי שעומד בין ישראל והולך ומדבק בחוקותיהם של גוים מן המורידים הוא אפשר דהנך נמי דין משומדים יש להם ומותר להלוותן ברבית לא שבקינן דברי הרמב"ם המפורשים בשביל דברי נמוקי יוסף":

לפי זה, גם בזמננו יש להתבונן בכל מי שאינו מקיים תורה ומצוות. אם בא לו הדבר מחמת חינוכו- הרי הוא אנוס וכתינוק שנשבה. ואף על פי שאין לך יהודי שלא שמע שמע שבת מימיו,

---

[5] הלכות ממרים פרק ג הלכות ב-ג.

[6] יורה דעה סוף סימן קנט.

הרי שלא קיבל הדבר כאמת. מכל מקום, אין הכרח להצמיד את המושג למקורו בגמרא בשבת, שבהלכה ספציפית זו, סוף סוף, גם אם שמע עיקר שבת יתחייב חטאת אחת בלבד. באמת, גם בזמננו יש המתבוננים בכל מקרה לגופו[7].

מי ששנה ופירש, לא יוכל ליהנות מהגדרה מקלה של תינוק שנשבה.

הופעת הזרמים הרבים שאינם דוגלים בקיום תורה ומצוות, יצרה מבוכה רבה. הרי לשון בעל 'ערוך לנר', באחת ההתמודדויות הראשונות עם הסוגיה.

"... והנה עד כה דברנו מעיקר הדין איך לדון מחלל שבת בפרהסיא, אבל לפושעי ישראל שבזמנינו לא ידענא מה אדון בהם, אחר שבעו"ה פשתה הבהרת לרוב, עד שברובם חלול שבת נעשה כהיתר. אם לא יש להם דין אומר מותר, שרק קרוב למזיד הוא. ויש בהם שמתפללים תפילת שבת ומקדשים קידוש היום, ואח"כ מחללים שבת במלאכות דאורייתא ודרבנן. והרי מחלל שבת נחשב כמומר בלבד, מפני שהכופר בשבת כופר בבריאה ובבורא, וזה מודה ע"י תפילה וקידוש. ומה גם בבניהם אשר קמו תחתיהן, אשר לא ידעו ולא שמעו דיני שבת, שדומין ממש לצדוקין, דלא נחשבו כמומרים אעפ"י שמחללין שבת, מפני שמעשה אבותיהן בידיהם, והם כתינוק שנשבה לבין עובדי כוכבים כמבואר (סי' שפ"ה), וכ"כ גם המבי"ט (סי' ל"ז), **ואפשר נמי דצדוקין שלא הורגלו בתוך ישראל, ולא ידעו לעיקרי הדת, ואינם מעיזין פניהם נגד חכמי הדור, לא חשבי מזידין** וכו' יע"ש. **והרבה מפושעי הדור דומין להם ועדיפי** מהם...[8]" .

הערוך לנר נוגע בנקודה אקטואלית להפליא, והיא: מיהו חילוני? סטטיסטיקות מרתקות מתפרסמות באשר לאחוזים הגבוהים בעם ישראל של עורכי ליל סדר, שומרי כשרות, מדליקי נרות שבת וחנוכה, ואפילו שומרי שבת וטהרת משפחה.

מכל מקום, הרב אלחנן וסרמן המשיך את דרכו של הרדב"ז בסוגיה זו. הוא סבר :

"הלא מסור בידינו כי פושעי ישראל מלאים מצוות כרימון, וישראל אעפ"י שחטא ישראל הוא... המאמרים הנ"ל ודומיהן הכול מדובר במאמינים בעיקרי הדת, אלא שהם רשעים ובעלי עבירות להנאת עצמן... אבל כשנתקלקלה האמונה בעיקרי הדת, יצא מן הכלל ומצווה לשונאו ולאבדו"[9].

אמנם, מיוחסת לו פרידה מתלמידיו בטרם מותו על קידוש ה' בשואה, שם אולי משתמע שחזר בו מעט:

"בי"א בתמוז תש"א עסקו בני ישיבת ברנוביץ', השוהים בגטו קובנה, בלימוד מסכת נידה. במהלך הימים הקשים, נשא ר' אלחנן דברי חיזוק לתלמידיו ואמר: "במרומים

---

[7] למשל הרב אהרון סולובייצ'יק, תחומין כרך כ, עמודים 300-299.

[8] שו"ת 'בנין ציון החדשות, כג.

[9] והאריך בזה במאמרים שנדפסו עם ספרו 'קובץ שיעורים' ליבמות. הרצי"ה ראה בחומרה כתיבת דברים אלו.

מחשיבים אותנו כצדיקים, כנראה, כי נבחרנו לכפר בגופותינו על כלל ישראל, אי לזאת אנו צריכים לשוב לה' בתשובה שלמה ומיד במקום... הזמן קצר, הדרך למבצר התשיעי (מקום הטבח של קדושי סלבודקא-קובנה) קרובה, עלינו לדעת כי קרבנותינו יעלו יותר לרצון על-ידי התשובה, וע"י כך נציל את חייהם של אחינו ואחיותינו באמריקה. שלא תעלה ברעיוננו איזו שהיא מחשבת פסול ח"ו, שהיא כפיגול ופוסלת את הקרבן. אנו מקיימים עתה את המצווה הכי גדולה- מצוות קידוש השם. "באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה" האש היוקדת את גופותינו היא האש שתחזור ותקים מחדש את בית ישראל"[10]. לא ברור אם הזכיר גם את יושבי ארץ ישראל, ואולי מותר לקוות, שערב מותו, חזר בו ורצה בהצלחתם.

חידוש גדול חידש בסוגיה זו החזון איש:

"ונראה **דאין דין מורידין אלא בזמן שהשגחתו יתברך גלויה**, כמו בזמן שהיו נסים מצוין ומשמש בת קול, וצדיקי הדור תחת השגחה פרטית הנראית לעין כל, והכופרין אז הוא בנליזות מיוחדות בהטיית היצר לתאוות והפקרות, ואז היה ביעור רשעים גדרו של עולם שהכל ידעו כי הדחת הדור מביא פורעניות לעולם ומביא דבר וחרב ורעב בעולם. אבל בזמן ההעלם שנכרתה האמונה מן דלת העם, אין במעשה הורדה גדר הפרצה אלא הוספת הפרצה, שיהי׳ בעיניהם כמעשה השחתה ואלמות ח״ו. וכיון שכל עצמנו לתקן, אין הדין נוהג בשעה שאין בו תיקון. ועלינו להחזירם בעבותות אהבה ולהעמידם בקרן אורה במה שידינו מגעת[11] " .

החזון איש הציב שני קריטריונים: הסתר הפנים בדורותינו, וחוסר התועלת בהתנכלות לעוזבי התורה. כל זמן שלא ברור לכול, שחוטאים מביאים רעה על הכלל, אין טעם ב'הורדתם'. לפי זה גם מי שגדל בחינוך דתי יכול ליהנות מלימוד הסנגוריה של גדר תינוק שנשבה.

הרב קוק גם הוא דן על התועלת – ועל הלגיטימיות של היאוש מן החוטאים. כל ההיתר להתנגד להם הוא לאחר תוכחה -וזו איננה קיימת כבר.

"כל השנאות כולן וחומרי דיניהן הנם נאמרים רק במי שכבר ברי לנו, שקימנו בו מצות תוכחה. וכאשר אין לנו בדור הזה ולא בכמה דורות שלפנינו, ע"פ עדות ר' עקיבא, מי שיודע להוכיח, על-כן נפל פותא בבירא וכל הלכות הנוטות לרוגז ושנאת-אחים נעשות הן כפרשת בן סורר ומורה, עיר הנדחת ובית המנוגע, למ"ד לא היו ולא עתידין להיות ונכתבו משום דרוש וקבל שכר. והשכר של הדרישה גדול הוא מאד, כי הוא המלח המעמיד צביון הטוב ע"י תגבורת שנאת הרע בכל ענפיה וכיון

---

[10] https://www.yeshiva.org.il/wiki/index.php?title=%D7%94%D7%A8%D7%91_%D7%90%D7%9C%D7%97%D7%A0%D7%9F_%D7%95%D7%A1%D7%A8%D7%9E%D7%9F

[11] יו"ד סימן ב, ס"ק טז:

שהוא עשה באורח למודי את פעולתו איננו מניח בפועל לרשע משחית באמת להשתרש כלל ועיקר[12]".

המושג תינוק שנשבה נותן מענה הלכתי לסוגיות רבות, כגון איסור סתם יינם וכדומה. אולם הוא עלול שלא להישמע טוב. כמובן, אם תורה היא נקבל, אולם יש להיות מודעים לכך שהגדרת תינוק שנשבה טעונה, ועלולה להישמע מתנשאת.

"כדוגמה משמעותית אציין את הביקורת וההתקוממות שמבטאים לא פעם חילוניים בעקבות מפגשים עם דתיים. הללו טוענים שהדתיים מדברים אליהם בהתנשאות ו"לא בגובה העיניים". הם קובלים על כך שבעוד שהם הגיעו למפגש עם הדתיים כדי לנהל שיח שוויוני, הרי שהדתיים באו במטרה לנאום נאומים ולגלות להם את האור[13]".

אין ספק באמיתות ניתוח המצב הנפשי. כל מורה יודע, כי בלי 'מתלמידי יותר מכולם' אין כל לימוד. לימוד בין שהוא תכני בין שהוא ערכי איננו יכול להיות חד-סטרי. כל נתינה חייבת להיות מלווה בקבלה.

אולם מה נעשה? הלוא תורתנו אמת וממנה לא נזוז. האם המצב אינו באמת 'חד-סטרי'? אני מרשה לעצמי לטעון, כי לומר לציבור עצום: אתם תינוקות שנשבו, אנוסים, אנא בצעו reset ובואו להתמלא' זו לא רק טקטיקה כושלת, זו גם טעות במציאות[14]. ידועים דברי הרב קוק:

" שִׁלּשָׁה כּחוֹת מִתְאַבְּקִים כָּעֵת בְּמַחֲנֵנוּ ... הָאַחַת הָאוֹרְתּוֹדוֹכְּסִית, כְּמוֹ שֶׁרְגִילִים לִקְרֹאתָהּ, הַנּוֹשֵׂאת אֶת דֶּגֶל הַקֹּדֶשׁ, טוֹעֶנֶת בְּאֹמֶץ, בְּקִנְאָה וּבְמְרִירוּת, בְּעַד הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה, הָאֱמוּנָה וְכָל קֹדֶשׁ בְּיִשְׂרָאֵל; הַשְּׁנִיָּה הִיא הַלְּאֻמִּית הַחֲדָשָׁה, הַלּוֹחֶמֶת בְּעַד כָּל דָּבָר שֶׁהַנְּטִיָּה הַלְּאֻמִּית שׁוֹאֶפֶת אֵלָיו... הַשְּׁלִישִׁית הִיא הַלִּיבֶּרָלִית...דּוֹרֶשֶׁת אֶת הַתֹּכֶן הָאֱנוֹשִׁי הַכְּלָלִי שֶׁל הַהַשְׂכָּלָה, הַתַּרְבּוּת וְהַמּוּסָר וְעוֹד.

הַדָּבָר מוּבָן, שֶׁבְּמַצָּב בָּרִיא יֵשׁ צֹרֶךְ בִּשְׁלֹשֶׁת הַכּחוֹת הָאֵלֶּה גַּם יַחַד, ... עַד שֶׁלֹּא דַּי שֶׁיַּכִּיר כָּל אֶחָד אֶת הַצַּד הַחִיּוּבִי, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל כֹּחַ... אֶלָּא שֶׁעוֹד הָלְאָה יֵלֵךְ, עַד שֶׁאֶת הַתֹּכֶן הַחִיּוּבִי אֲשֶׁר בַּצַּד **הַשְּׁלִילִי** שֶׁל כָּל כֹּחַ וְכֹחַ, עַל-פִּי הַמִּדָּה הַנְּכוֹנָה, גַּם כֵּן יַכִּיר לְטוֹב...וְזוֹהִי הָעֲבוֹדָה הַמְיֻחֶדֶת מֵעֲבוֹדוֹת הַקֹּדֶשׁ שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ, הַקְּמִיצָה, "שֶׁלֹּא יִחַסֵּר וְשֶׁלֹּא יוֹתִיר". וְכֵן כְּשֶׁנִּסְתַּכֵּל בְּשֵׂכֶל טוֹב בַּתְּסִיסוֹת, שֶׁאָנוּ סוֹבְלִים מֵהֶן כָּל-כָּךְ בְּדוֹרֵנוּ,

---

[12] אגרות הראיה / כרך א אגרת רסו.

[13] הרב רונן לוביץ', http://www.beithillel.org.il/show.asp?id=64272#.Wh3JAkojTIU

בהמשך דבריו נראה שהוא נוטה לכיוון שונה במקצת ממה שנציע כאן.

[14] הרי כך אומר הרב קוק אפילו לגבי גויים:
"אוֹצַר סְגֻלַּת עוֹלָמִים בְּיִשְׂרָאֵל הוּא גָּנוּז. אֲבָל כְּדֵי לְאַחֵד בְּמוּבָן כְּלָלִי גַּם-כֵּן אֶת הָעוֹלָם עִמָּם מֻכְרָחִים צְדָדֵי כִּשָּׁרוֹנוֹת **מְיֻחָדִים לִהְיוֹת חֲסֵרִים בְּיִשְׂרָאֵל**, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁלְמוּ עַל-יְדֵי הָעוֹלָם, וְכָל נְדִיבֵי עַמִּים. וְזֶה יֵשׁ מָקוֹם לַקַּבָּלָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְקַבֵּל מֵהָעוֹלָם, וּמִמֵּילָא פְּנוּיָה הִיא הַדֶּרֶךְ כְּלַפֵּי הַהַשְׁפָּעָה, אֶלָּא שֶׁהַקַּבָּלָה הִיא מְבַחוּץ וְהַהַשְׁפָּעָה מִבִּפְנִים (אורות ישראל פרק ה, ב). קל וחומר בתוך ישראל.

נֵדַע שֶׁאַךְ דֶּרֶךְ אֶחָד יֵשׁ לְפָנֵינוּ: שֶׁכָּל אֶחָד, בֵּין יָחִיד וּבֵין קִבּוּץ, יָשִׂים אֶל לִבּוֹ אֶת הַמּוּסָר הַזֶּה, וְיַחַד עִם הַהֲגָנָה, שֶׁכָּל אֶחָד קָרוּא לָהָגֵן, עַל אוֹתוֹ הַכֹּחַ הַמְיֻחָד שֶׁהוּא מְקֻשָּׁר אֵלָיו, עַל-פִּי טֶבַע נַפְשׁוֹ וְעַל-פִּי הֶרְגֵּלוֹ וְחִנּוּכוֹ, יֵדַע אֵיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּכֹּחוֹת שֶׁהֵם מוֹצְאִים לָהֶם מִקְלָטָם בַּאֲנָשִׁים אֲחֵרִים וּבְסִיעוֹת אֲחֵרוֹת, לְמַעַן יַשְׁלִים אֶת עַצְמוֹ וְאֶת סִיעָתוֹ[15]".

אם כן, לא רק שהרב קוק נותן לגיטימציה לקיום מחנה 'ליברלי' למשל, הוא אף דורש מן הציבור 'הדתי' להיות נכון ללמוד ממנו, ואפילו מכוח ההתנגדות שלו כלפינו! גישה זו ויישומיה, מקבלים בקורת רבה על חנופה לרשעים כביכול, וזלזול במצוות מעשיות שנוצר לכאורה כתוצאה מהשקפה כזו. באמת הרב קוק המשיל סינון תרבותי זה שהוא דן בו לקמיצה, שהיא עבודה קשה שבמקדש[16] , שאוי לנו אם יחסיר ואוי לנו אם יותיר. אולם בסוף דבריו הרב קוק לכאורה חוזר בו:

"מוּבָן הַדָּבָר, כִּי מַה שֶּׁהִכְנַסְנוּ אֶת הַקְדֻשׁ בִּשְׁדֶרֶת שִׁלְשֶׁת הַכֹּחוֹת, שֶׁכָּל אֶחָד צָרִיךְ לְצַמְצֵם אֶת עַצְמוֹ לִפְעָמִים כְּדֵי לְהַנִּיחַ מָקוֹם לַחֲבֵרוֹ, אֵינֶנּוּ מוּבָן כִּי אִם בְּצַד הַטֶּכְנִי וְהַמַּעֲשִׂי שֶׁל הַקְדֻשׁ ...אָמְנָם עֶצֶם הַקְדֻשׁ הָעֶלְיוֹן הֲרֵי הוּא הַנּוֹשֵׂא הַכְּלָלִי, שֶׁהַצִּמְצוּם הַזֶּה עַצְמוֹ אַף הוּא מִכְּלַל עֲבוֹדָתוֹ כְּמוֹ כָּל הָעֲבוֹדוֹת הַבָּאוֹת לְשִׁכְלוּל הָעוֹלָם וְהַחַיִּים בְּכָל הַמּוּבָנִים, שֶׁכֻּלָּם הֲלֹא אֶת בִּרְכָתָם מְקַדֵּשׁ הֵם נוֹשְׂאִים. עַל-כֵּן הַמַּחֲשָׁבָה הָאִידֵאָלִית הָרוֹמֵמָה, הַמַּחֲשָׁבָה הָאֱלֹהִית, הִיא בְּעַצְמָהּ בֶּאֱמֶת חָפְשִׁית הִיא מִכָּל צִמְצוּמִים..[17]".

אם כן, הקודש האמיתי **אינו** צריך לקבלה מן הזולת, אז על מה מדובר?

במאמר הדור מוכיח הרב קוק ש'הדור' ניחן בנשמות מיוחדות, ואין להתייחס אליהם כאל רשעים שבכל הדורות בעזרת שני תחומים: מסירות נפש והיחס למצוות בין אדם לחברו.

" רגשי החסד, היושר, המשפט והחמלה עולים ומתגברים, הכח המדעי והאידיאלי פורץ ועולה...

דור כזה היוצא להורג, בעז נפש בשביל מטרות שהן נשגבות לפי דעו, וחלק רשום ממנו רק מצד רגש הישר, הצדק והמדע שבקרבו, לא יוכל להיות שפל, אפילו אם המטרות הן לגמרי מוטעות [18]".

מצב זה גופא הוא התורם לבלבול המצדיק את השימוש במושג 'תינוק שנשבה'. אם נער רואה אנשים שאינם שומרים תורה ומצוות, ערכיים, נוהגים כבוד זה בזה ומקיימים מצות רבות בין אדם לחברו מבלי דעת, מאוד קשה לו להבין מדוע לשמור אמונים לדרך התורה, בוודאי

---

[15] אורות התחיה יח.

[16] מנחות דך יא עמוד א.

[17] שם.

[18] אדר היקר מאמר הדור. במשפט האחרון סביר שהרב קוק מבכה את הליכתן שולל של נפשות ישראל רבות אחר מקסם הקומוניזם.

בהשוואה לבן גילו בימי עמוס וישעיהו. מבלי להיכנס לפולמוס 'מאמר הדור לדורנו', נאמר בזהירות שטרם הגענו למצב בו ציבור שומרי המצוות הוא דוגמה ומופת בתחומים שאין בהם כל מחלוקת, דוגמת זהירות בדרכים ותשלום שכר שכיר בזמנו. האם באמת אין לשומרי תורה מה ללמוד מאחרים בתחומים אלו ובתחומים רבים נוספים?

ה'קודש העליון' אמנם אינו זקוק לכל לימוד או התפתחות, אך האומנם יש מי שמתיימר לייצג קודש זה במלואו? רבים הם ניצוצותיו ואנו קרואים לברר ולאמצם, לא כחנופה או חיוך נחמד, אלא כחלק מעבודת ה'. אין לזלזל בקושי 'לסנן', אך גם אין מנוס מהתמודדות אמיצה ומתמדת עימו.

לאמור, אין לחשוש מ'לימוד' מ'חילונים', אלא לברר אילו חלקים מן הקודש בלועים בקרבם, מבלי שיכירו כי מן הקודש הם. אין מדובר בחיקוי חטאים, אלא בזיהוי מצוות המתחפשות בלבושים מגוונים.

אמירה כנה במפגשים עם חילוניים עשויה להיות: 'מטרתנו היא לרדת לחקר האמת שבקרב נפשותינו. דברים גדולים טמונים שם. אני מכנה את כללם בשם 'תורה', קרא להם אתה כרצונך. איני מתיימר להגדירם במלואם, או לטעון ליישום מלא או לידיעה שלהם. הבה נחפש יחדיו'.

וב'קומצנו' מן הקודש הבלוע, יתאפשר גם לאחרים להיפתח לניצוצות קודש שאינם בידם עדיין, אולם אין זו המטרה, לקבלם בסבר פנים יפות עד שישובו בתשובה. עד שאנו מוציאים אחרים מ'שביים', עלינו להתגדל בעצמנו. החיפוש צריך להיות כן ואמיתי, ויעלו ניצוצות משביים לאור גדול.